

ابزارهای شناخت

- در وجود انسان ابزارهایی برای شناخت وجود دارد فیلسوفان می‌کوشند:
 - این ابزارها را شناسایی کنند
 - قلمرو کاربرد آن‌ها را معین نمایند

ابزارهای شناخت انسان عبارت‌اند از:

- حس
- عقل
- قلب

۱. حس

- یکی از ابزارهای شناخت ما حس است
- ما به کمک حواس پنج‌گانه با عالم طبیعت آشنا می‌شویم
- به کمک حواس بسیاری از موجودات و ویژگی‌های آن‌ها را می‌شناسیم.
- حواس پنج‌گانه عبارت‌اند از: بینایی، شنوایی، چشایی، بویایی و لامسه
- گاهی در شناخت حسی خطا رخ می‌دهد.

سؤال: کارکردهای شناخت حسی

- بر پایه آن زندگی می‌کنیم
- از اشیای طبیعی بهره می‌بریم
- نیازهایمان را برطرف می‌سازیم

سؤال: یکی از نشانه‌های اعتبار شناخت حسی چیست

توانایی حس در شناخت تفاوت‌ها و تمایزهاست.

سؤال: شناخت تمایزها و تفاوت‌های اشیاء به کمک حس چه امکانی به انسان می‌دهد

این امکان را به انسان می‌دهد که با کمک عقل خود از اشیاء متفاوت استفاده‌های مختلف بکند مثلاً اگر در مقابل ما یک لیوان آب و یک ظرف غذا باشد برای رفع تشنگی لیوان آب را برمی‌داریم و برای رفع گرسنگی به سراغ ظرف غذا می‌رویم.

۲. عقل

سؤال: وظیفه قوه عقل چیست

انسان با آن تفکر و تعقل می‌کند

با کمک این قوه می‌تواند حقایقی را درک کند که توانایی درک آن از راه احساس ممکن نیست.

سؤال: عقل توانایی درک چه حقایقی دارد

- امور محسوس و طبیعی
- امور غیر محسوس و غیرطبیعی

سؤال: شناخت تجربی را تعریف کنید

عقل با کمک حواس و تحلیل عقلانی یافته‌های حسی می‌تواند به بسیاری از اسرار و رموز طبیعت پی ببرد و قوانین طبیعی را بشناسد. این نوع شناخت را که عقل با همکاری حس به دست می‌آورد، «شناخت تجربی» می‌گویند.

سؤال: عقل چگونه به اسرار و رموز طبیعت پی می‌برد

با کمک حواس و تحلیل عقلانی یافته‌های حسی

سؤال: شناخت تجربی بر چند قاعده عقلی مهم استوار است

۱- پدیده‌ها خودبه‌خود پدید نمی‌آیند بلکه هر پدیده‌ای نیازمند علت است

۲- هر پدیده علتی ویژه دارد و از هر چیزی، هر چیزی پدید نمی‌آید

۳- طبیعت همواره یکسان عمل می‌کند.

سؤال: با یک مثال بیان کنید که «طبیعت همواره یکسان عمل می‌کند»

آب همواره خواص خود را دارد و این‌گونه نیست که یک روز فلان خاصیت را داشته باشد و روز دیگر نداشته باشد.

ارسطو

- از اولین دانشمندانی است که مبانی علوم تجربی را پایه‌گذاری کرد
- شاگرد افلاطون بود
- علاوه بر تبحر (مهارت) در فلسفه یک دانشمند علوم طبیعی محسوب می‌شد

ابن سینا

- در توضیح و تبیین قواعد عقلی علوم طبیعی نقش بسزایی داشت
- کتاب‌های متعددی هم در فلسفه و هم در علوم طبیعی نوشت که مورد توجه فیلسوفان و دانشمندان علوم طبیعی بوده است
- در گسترش اندیشه‌های ارسطو درباره قانون علیت و ابعاد مختلف آن تأملات عمیقی کرد و توضیحات وی همچنان قابل استفاده است.

سؤال: از نظر ابن سینا قانون علیت چگونه به دست می‌آید

قانون علیت از تجربه و آزمایش به دست نمی‌آید بلکه برعکس خودش پایه و اساس هر تجربه‌ای است. این قانون یکی از قواعد اولیه تعقل است که انسان در شناخت هر پدیده‌ای از آن استفاده می‌کند.

سؤال: آیا نیروی عقل تنها از حواس بیرونی استفاده می‌کند

خیر - می‌تواند حالات درونی نفس مانند شادی، درد، محبت، دشمنی، عصبانیت و خوشحالی را شناسایی کند و درباره آن‌ها نظر دهد. مثلاً انسان می‌تواند به کمک عقل علل پیدایش شادی و افسردگی را کشف کند و توضیح دهد.

سؤال: «شناخت عقلی» چیست

عقل قادر است بدون استفاده از یافته‌های تجربی و صرفاً با تفکر و چینش استدلال، به حقایقی برسد و دانش‌هایی را پایه‌گذاری کند. به این قبیل دانش‌ها «شناخت عقلی» می‌گویند. بسیاری از دانستنی‌های ریاضی از این قبیل هستند.

سؤال: دانستنی‌های فلسفه چگونه حاصل می‌شوند، مثال ذکر کنید

از طریق حواس و تجربه به دست نمی‌آیند؛ بلکه فقط از طریق تعقل محض می‌توان به آن‌ها رسید. مثلاً ذات و صفات خداوند را نمی‌توان با حس و تجربه درک کرد و شناخت آن‌ها مستلزم بهره‌گیری از قواعد شناخت عقلی است.

سؤال: قدرت و توانایی عقل به انسان امکان چه کاری می‌دهد

تا یافته‌های سودمند درباره کل هستی که امکان درک تجربی آن هیچ‌گاه وجود ندارد به دست بیاورد و این یافته‌های عقلانی را اساس سایر دانش‌ها قرار دهد و پایه‌های زندگی خود را بر آن‌ها استوار سازد.

۳. قلب

قلب یا دل یکی دیگر از ابزارهای معرفت انسان است که می‌تواند بی‌واسطه به حقایق برسد و معرفت کسب کند.

سؤال: معرفت شهودی چیست

معرفتی که از طریق قلب و دل بی‌واسطه به حقایق می‌رسد، معرفت شهودی نامیده می‌شود.

سؤال: معرفت شهودی از چه طریق حاصل می‌شود

از طریق تقویت ایمان و تعالی بخشیدن به نفس و تهذیب آن و کمال طلبی همراه با عبادات خالصانه، به تدریج و گام‌به‌گام حاصل می‌شود.

سؤال: معرفت شهودی یک معرفت بی‌واسطه است یعنی چه؟

یعنی بدون استفاده از تجربه و آزمایش و بدون استدلال عقلی در قلب تجلی می‌کند.

• برای دریافت معرفت شهودی سیر و سلوک و تهذیب نفس ضروری است.

سؤال: چرا معرفت بی‌واسطه را معرفت شهودی می‌گویند

زیرا قلب انسان حقیقت را چنان درمی‌یابد که گویا با چشم می‌بیند.

سؤال: مشاهده عارف و سالک الی الله چگونه است

عارف ممکن است بتواند در همین دنیا آخرت را مشاهده کند علاوه بر عالم طبیعت سایر عوالم را مشاهده نماید و وجود فرشتگان را هم واقعاً بیابد. این نوع مشاهدات از نوع شهود قلبی است و از راه چشم به دست نمی‌آید.

وحی الهی، برترین شهود

سؤال: برترین شهود چیست

وحی الهی

سؤال: یکی از شهودهای قلبی وحی الهی است، توضیح دهید

این شهود ویژه پیامبران است و خداوند از طریق وحی به واسطه پیامبران معارفی را در اختیار بشر قرار می‌دهد که به آن معارف و حیانی می‌گویند.

سؤال: «معارف و حیانی» را تعریف کنید

خداوند از طریق وحی به واسطه پیامبران معارفی را در اختیار بشر قرار می‌دهد که به آن معارف و حیانی می‌گویند.

• دریافت‌کنندگان وحی پیامبران الهی هستند

سؤال: چرا دریافت‌کنندگان وحی پیامبران الهی هستند

زیرا آنان آنچه را که از راه وحی دریافت کرده‌اند به انسان‌های دیگر می‌رسانند.

سؤال: شهود و حیانی را توضیح دهید

در شهود و حیانی خداوند حقایق و معانی و حتی گاهی کلمات و عبارات خود را بر قلب پیامبر نازل می‌کند و پیامبر آن معانی و کلمات و عبارات را دریافت می‌کند و هیچ‌گونه دخل و تصرفی از طرف پیامبر در آن صورت نمی‌گیرد.

• قرآن کریم نمونه‌ای از کلام الهی است که خداوند از طریق وحی بر قلب آخرین پیامبر خود نازل کرده است.